

УДК 330.1:339.9

**КЛАСИФІКАЦІЙНІ ДЕТЕРМІНАНТИ ІНВЕСТИЦІЙНИХ РЕСУРСІВ В
КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ЗМІН**

А.М. Михайлов, канд. екон. наук, доц.

*Сумський національний аграрний університет, м. Суми, Україна
amykhaaylov79@gmail.com*

Досліджуються класифікаційні детермінанти інвестиційних ресурсів, що зумовлені стрімкими глобалізаційними трансформаціями. Обґрунтовується необхідність розгляду та здійснення системного аналізу понять «інвестиції» через визначення класифікаційних ознак та розмежування сутності категорій: інвестиційний ресурс, інвестиційний процес, інвестиційна діяльність, інвестиційне забезпечення, інвестиційний ринок. На основі узагальнення досліджень вчених щодо багатоваріантності різновидів інвестиційних ресурсів, які спрямовуються в розвиток аграрного сектору національної економіки країни, викладено характеристику окремих груп інвестицій: фінансових, інноваційних, інтелектуальних, реальних. Підтверджується наявність значної кількості класифікаційних ознак щодо розподілу інвестицій та складно структурованість даної економічної категорії. На основі узагальнення сучасних підходів згруповано класифікаційні ознаки розподілу інвестиційних ресурсів за джерелами формування, характером залучення коштів, натурально-речовою формою, для забезпечення стадій інвестиційного процесу. В контексті провадження інвестиційної та інноваційної діяльності та в залежності від фази інвестиційного проекту виділяються інвестиційні ресурси, що мають відповідну назву. Узагальнюються характеристики окремих категорій: інвестиційна діяльність, інвестиційне забезпечення, інвестиційний процес. Викладена сутність інвестиційних ресурсів аграрного сектора як сукупність ресурсів в грошовій, фінансовій, матеріальній та нематеріальній формах, котрі забезпечують формування конкурентоспроможного аграрного середовища через досягнення економічного або соціального ефекту від впровадження в об'єкти інвестування.

***Ключові слова:** інвестиційні ресурси, класифікаційні ознаки, детермінанти, інвестиційна діяльність, аграрний сектор.*

DOI: 10.21272/1817-9215.2017.2-05

Постановка проблеми

Стрімкий перебіг глобалізаційних трансформацій зміщує існуючі напрями розвитку країни та потребує активізації процесів, котрі забезпечать сталість розвитку національної економіки. В даному контексті одним із ключовим елементів виступають інвестиційні процеси, котрі містять в собі значну кількість взаємозалежних структурних дефініцій. Структурний розподіл дефініцій «інвестиції» та «інвестиційні ресурси» чітко окреслив тісний зв'язок даних понять з розвитком економічної теорії та їх вагоме місце в системі економічних категорій. В той же час значна увагу науковців та практиків до цих понять зумовила виникнення різновекторних підходів до їх визначення від спеціалізованих до узагальнених, тим самим ускладнивши розуміння сутності та відмінності досліджуваних та суміжних з ними понять, таких як: інвестиційна діяльність, інвестиційний процес, інвестиційне

забезпечення, інвестиційний ринок тощо. Також варто зазначити на формування нового вектору досліджень поняття «інвестиційні ресурси» протягом останніх років, обумовлене поглибленням інтеграційних процесів, усвідомленням важливості підвищення рівня України в міжнародних рейтингах для розширення можливостей країни щодо залучення іноземних інвестиційних ресурсів та підтримки конкурентних позицій в боротьбі за інвестиційний ресурс в міжнародному економічному просторі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Слід зазначити, що в дослідженнях різновидів інвестиційних ресурсів, які спрямовуються в розвиток аграрного сектору національної економіки країни, вченими наголошується на різноманітності їх видів, джерел формування, форм залучення, характеру використання тощо. Так, Пересада А.А. *реальними* інвестиціями називає ті, що спрямовані в матеріальні та нематеріальні активи [1]. Зростання ролі нематеріальних активів зумовило формування таких окремих груп інвестицій, як *інноваційні та інтелектуальні* [2, 3, 4]. Останнім часом в міжнародній практиці широкого застосування отримали *фінансові* інвестиції, що передбачають спрямування коштів на придбання певних фінансових інструментів [5, 6]. Таким чином величезна деталізація категоріальних понять, похідних від поняття «інвестиція», є цілком обгрунтованою в умовах глобалізаційних викликів, адже без розуміння сутності здійснюваних процесів досягнення мети значно ускладнюється.

Формування цілей статті. Мета наукового дослідження полягає у необхідності розгляду та здійсненні системного аналізу понять «інвестиції» через обгрунтування класифікаційних ознак та визначення і розмежування сутності категорій: інвестиційний ресурс, інвестиційний процес, інвестиційна діяльність, інвестиційне забезпечення, інвестиційний ринок.

Виклад основного матеріалу досліджень

Варто зазначити, що однією з найбільш актуальних тенденцій останніх років є виокремлення *фінансових інвестицій* в окрему групу, що обумовлено саме інтеграційними та глобалізаційними процесами. Якщо на етапі становлення економічної системи незалежної України значним недоліком розуміння сутності інвестицій було їх ототожнення з капітальними вкладеннями, то західний вплив наукових досліджень проявляється в розгляді інвестицій виключно як фінансового інструменту. Саме в цьому контексті доцільно застосовувати класифікацію інвестицій *за об'єктом вкладення*, яка передбачає їх розподіл на *реальні та фінансові*. Збільшення уваги до інтелектуальної власності та інтелектуального продукту як чинника економічного успіху зумовило формування таких окремих груп інвестицій, як *інноваційні та інтелектуальні*. Наявність значної кількості класифікаційних ознак щодо розподілу інвестицій ще раз підтверджує складноструктурованість даної економічної категорії. Крім того варто зазначити, що представлений огляд не є вичерпним, а постійні трансформації в суспільстві та вплив інтеграційних процесів спонукає науковців та практиків до пошуку нових наукових підходів, котрі забезпечать формування якісного теоретичного підґрунтя, враховуючи міжнародний досвід та вітчизняні досягнення. В контексті важливості формування конкурентоспроможного інвестиційно-активного бізнес-середовища в Україні доцільно детально розглянути такий структурний елемент як інвестиційні ресурси.

Дана економічна категорія є більш конкретизованою, хоча також має значну кількість суперечливих поглядів щодо її ґрунтового наповнення. Так, Т.В. Майорова до складу інвестиційних ресурсів включає фінансові, матеріальні та нематеріальні ресурси, котрі спрямовуються в об'єкти інвестування [7]. Автором деталізовано можливості формування інвестиційних ресурсів, проте не визначено мету інвестування.

Р.С. Квасницька обгрунтовує інвестиційні ресурси як сукупність матеріальних та нематеріальних ресурсів, котрі вкладаються інвестором в об'єкти

інвестування з метою отримання прибутку або досягнення соціального ефекту [8]. Дане визначення інвестиційних ресурсів є досить обґрунтованим, адже передбачає досягнення не тільки економічного, а й соціального ефекту, до складу якого включають й екологічний. Враховуючи важливість формування інвестиційних ресурсів в аграрному секторі для забезпечення зростання конкурентоспроможності України на міжнародному інвестиційному ринку, продовжимо розгляд категорії інвестиційні ресурси та суміжних з нею категорій з проєкцією на аграрний сектор.

Варто наголосити на існуванні дотичного до інвестиційних ресурсів поняття «інвестиційне забезпечення», котре деякими науковцями ототожнюється з інвестиційними ресурсами. Так, М.Ю. Кожем'якіна розглядає інвестиційне забезпечення аграрного сектору як сукупність інвестиційних ресурсів, сформованих макроекономічним становищем галузі, станом фінансової діяльності товаровиробників, експортними можливостями тощо [9, с. 69]. Аналогічний підхід до визначення інвестиційного забезпечення представлено й С.В. Параконним, як сукупності майнових та інтелектуальних цінностей, впровадження яких забезпечує досягнення економічного або соціального ефектів. Наведені трактування інвестиційного забезпечення є спірними, адже по суті характеризують окрему складову інвестиційного забезпечення, а саме інвестиційні ресурси [10].

Підтримуємо обґрунтування інвестиційного забезпечення М.Ю. Коденської, як сукупності взаємовідносин організаційного та економічного характеру, котрі виникають в процесі руху вартості, авансованої у капітал при здійсненні інвестування та забезпечують розвиток аграрного сектору й людського чинника, як ключового елемента розвитку суспільства [11]. Також ґрунтовне наповнення сутності інвестиційного забезпечення як системи взаємопов'язаних елементів економічного та організаційного характеру, котрі забезпечують належне здійснення інвестиційного процесу, представлено Кісілем М.І [12]. Для обґрунтування власного бачення щодо наповнення поняття інвестиційні ресурси та усунення можливого ототожнення з суміжними економічними категоріями, зупинимось на класифікації ресурсів, котрі можуть бути використані в якості інвестиційних (рис. 1).

Наведені на рис. 1 класифікації є найбільш застосовуваними, тому зупинимось більш детально на кожній із них. Формування джерел для забезпечення інвестиційної діяльності аграрного сектору можливо за рахунок власних або позикових інвестиційних ресурсів. До власних інвестиційних ресурсів включають вартість засобів підприємства (прибуток, амортизаційні відрахування, статутний фонд), спрямованих на забезпечення процесу інвестування. До позикових інвестиційних ресурсів відносять ресурси підприємства, залучені на поворотній основі (позики, банківські кредити, боргові фінансові інструменти) [14].

За наступної класифікаційної ознаки інвестиційні ресурси поділяються за характером залучення коштів на внутрішні та зовнішні. Внутрішні інвестиційні ресурси формуються безпосередньо на підприємстві, як за рахунок власних коштів, так і позикових. Як правило, основним джерелом наповнення внутрішніх інвестиційних ресурсів є частка чистого прибутку, спрямованого в інвестиційний процес. Відповідно зовнішні інвестиційні ресурси також формуються з власних та позикових джерел, проте за межами підприємства [15].

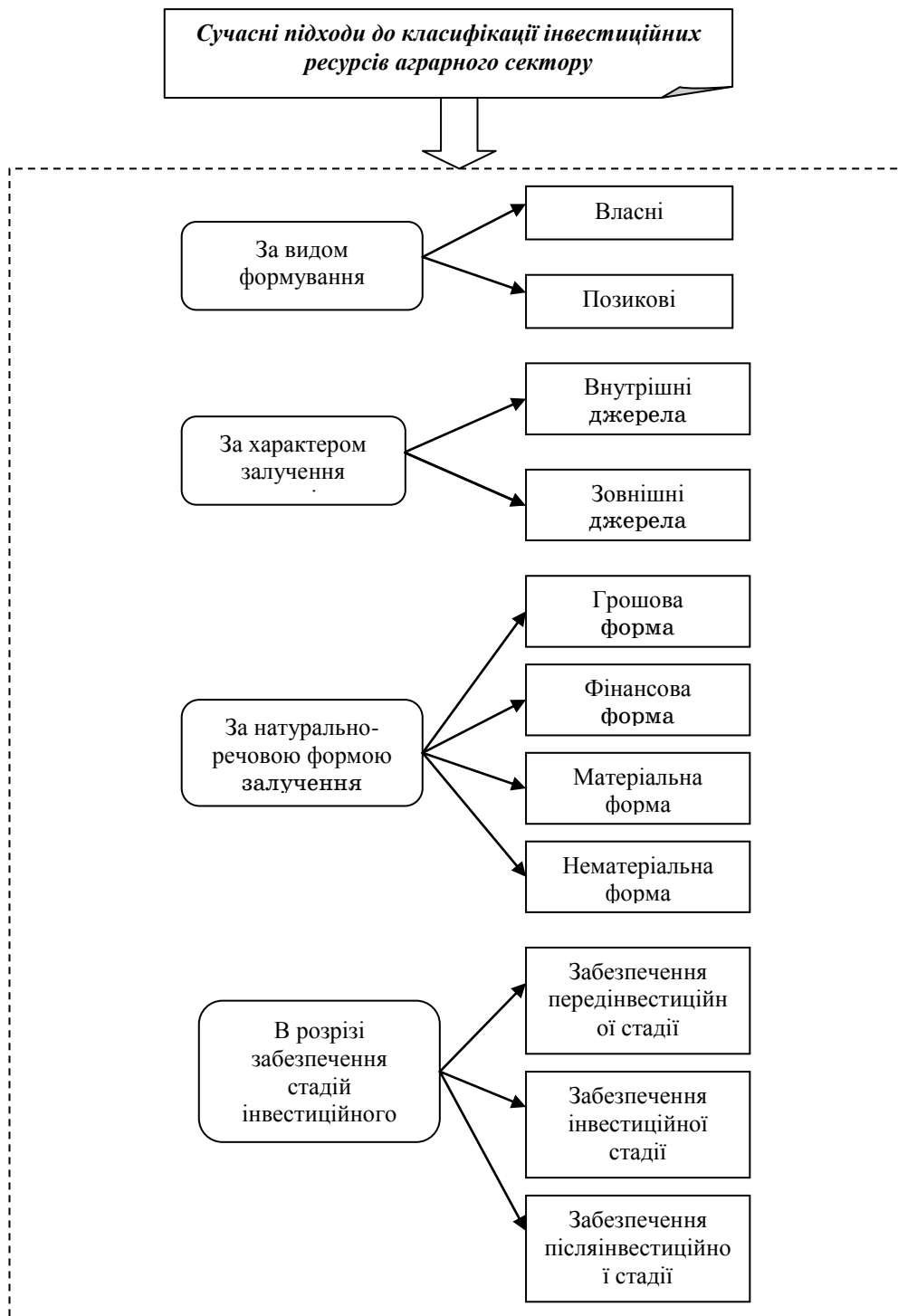

Рисунок 1 - Класифікаційні ознаки розподілу інвестиційних ресурсів
 *Джерело: згруповано автором відповідно до [13].

Як видно з рис. 1, розподіл інвестиційних ресурсів у відповідності до натурально-речової форми включає чотири елементи. Досвід ведення інвестиційної діяльності вказує на те, що найпростішою формою для залучення інвестицій є грошова форма, адже вона є найбільш універсальною та може бути трансформована у потрібну форму активів для ведення інвестиційної діяльності. Фінансова форма інвестиційних ресурсів представлена сукупністю певних фінансових інструментів (цінні папери, банківські сертифікати тощо). Матеріальна форма інвестиційних ресурсів формується за рахунок основних засобів підприємства.

Поступове інтегрування міжнародних підходів щодо функціонування економічних систем зумовило поширення застосування проектного підходу на різних рівнях економічної системи України, в різних сферах діяльності тощо. Саме в контексті провадження інвестиційної та інноваційної діяльності існує багаторічний позитивний досвід ефективного проектного управління. Як правило, життєвий цикл інвестиційних проектів в Україні поділяють на такі стадії (фази), як: передінвестиційна, інвестиційна, експлуатаційна, ліквідаційна або передінвестиційна, інвестиційна, післяінвестиційна. В залежності від фази інвестиційного проекту інвестиційні ресурси, котрі спрямовані на її реалізацію, мають відповідну назву (рис. 1.) [14].

Доцільно зазначити, що інвестиційні ресурси також розподіляють і за фактором часу на довгострокові та короткострокові. Довгострокові інвестиційні ресурси формуються, виходячи зі стратегічних цілей інвестиційного розвитку підприємства, строк їх реалізації складає більше року. Короткострокові інвестиційні ресурси спрямовані на реалізації тимчасових інвестиційних потреб та зазвичай реалізуються у період до одного року. Поява нових підходів щодо обґрунтування класифікаційних ознак інвестицій та інвестиційних ресурсів тісно пов'язана з відповідними класифікаціями щодо інвестиційних проектів.

Саме в контексті проектного підходу варто навести визначення інвестиційного процесу, як сукупності дій та ресурсів, котрі забезпечують реалізацію інвестиційного проекту з періоду прийняття рішення про його впровадження до отримання певного результату, в тому числі й несприятливого [16, с. 96]. Ґрунтовне визначення інвестиційному процесу надане Л. Куц, як безперервному процесу впровадження інвестиційних рішень для досягнення визначеної мети економічної системи, що забезпечує акумулювання інвестиційних ресурсів, котрі вкладаються в інвестиційні об'єкти [17]. Представлені визначення інвестиційного забезпечення та інвестиційного процесу вказують на вагомість інвестиційних ресурсів в успішній реалізації інвестиційного процесу в аграрному секторі та у формуванні його належного інвестиційного забезпечення. Продовжуючи огляд, розглянемо сутність поняття «інвестиційна діяльність» та місце інвестиційних ресурсів в забезпеченні її ефективної реалізації в аграрному секторі.

На думку І.О. Бланка, інвестиційна діяльність є сукупністю процесів, котрі забезпечують формування інвестиційних ресурсів, необхідних для успішної реалізації визначеного інвестиційного портфеля через здійснення ефективного відбору об'єктів інвестування та успішної їх реалізації [18]. Розглядаючи інвестиційну діяльність з позиції проектного підходу, варто навести її визначення, запропоноване П. Кухтою, як сукупності операцій, пов'язаних з реалізацією проектів, спрямованих на забезпечення зростання ціни підприємства в довгостроковій перспективі [19]. Окреслюючи інвестиційну діяльність з проекцією на аграрний сектор, варто зазначити про важливість формування інвестиційного портфеля в рамках реалізації інвестиційних проектів відповідно до обраної стратегії розвитку. Альтернативність вкладання капіталу в розрізі об'єктів інвестування, як складова успішної реалізації інвестиційної діяльності аграрного сектору, поглиблює вагомість інвестиційних ресурсів як економічної категорії.

Враховуючи наявність суперечливих підходів щодо складу ресурсів, котрі повинні бути включені до інвестиційних, та використовуючи представлені їх

класифікаційні ознаки, наведемо власне бачення сутності інвестиційних ресурсів аграрного сектора. Так, *інвестиційними ресурсами аграрного сектора* є сукупність активів в грошовій, фінансовій, матеріальній та нематеріальній формах, котрі забезпечують формування конкурентоспроможного аграрного середовища через досягнення економічного або соціального ефекту від впровадження в об'єкти інвестування. Виходячи з наведеної дефініції, можна запропонувати авторське бачення процесу у такій редакції: *формування інвестиційних ресурсів в аграрному секторі економіки* як сукупності економічних відносин між інвесторами, суб'єктами господарювання в аграрному секторі, органами місцевої / державної влади та сільським населенням з приводу залучення коштів з різних джерел у необхідному обсязі та в найбільш ефективних формах, їх територіального, міжгалузевого та часового перерозподілу, а також трансформації у продуктивний інвестиційний капітал з метою забезпечення економічної вигоди та сталого розвитку аграрного сектору національної економіки.

Висновки

Приходимо до висновку, що інвестиційні ресурси аграрного сектору є визначальною складовою інвестиційного процесу національної економіки. Враховуючи те, що інвестиційні ресурси у сукупності з виваженою інвестиційною політикою забезпечують розвиток національної економіки, інвестиційні ресурси аграрного сектору є одним із ключових елементів формування конкурентоспроможної позиції України на міжнародному інвестиційному ринку в умовах глобалізаційних змін. Саме поглиблення інтеграційних процесів, усвідомлення важливості підвищення рівня України в міжнародних рейтингах для розширення можливостей країни щодо залучення іноземних інвестиційних ресурсів та підтримки конкурентних позицій в боротьбі за інвестиційний ресурс в міжнародному економічному просторі, спроможні забезпечити економічне зростання аграрного сектора та національної економіки України в цілому.

SUMMARY

The classification determinants of investment resources, which are caused by rapid globalization transformations, are studied. The necessity of considering and implementing systematic analysis of the concepts of "investment" through the definition of classification features and the delineation of the essence of categories: investment resource, investment process, investment activity, investment support, investment market is substantiated. On the basis of generalization of researches of scientists concerning the multivariateness of varieties of investment resources directed to the development of the agrarian sector of the national economy of the country, the description of certain groups of investments is described: financial, innovative, intellectual, real. It is confirmed that there is a significant number of classification marks for the distribution of investments and the complexity of this economic category. On the basis of the generalization of modern approaches grouped the classification features of the distribution of investment resources by sources of formation, the nature of attraction of funds, natural-material form, to provide the stages of the investment process. In the context of conducting investment and innovation activities and depending on the phase of the investment project, investment resources with the appropriate name are allocated: The characteristics of individual categories are summarized: investment activity, investment support, investment process. The investment process is perceived as a set of actions and resources that ensure the implementation of an investment project from the period of the decision to implement it before obtaining a certain result. Investment activity from the position of the project approach is characterized as a set of operations related to the implementation of projects aimed at ensuring the growth of the enterprise price in the long run. The author's interpretation of the essence of investment resources of the agrarian sector as an aggregate of resources in monetary, financial, material and nonmaterial forms, which ensure the formation of a competitive agrarian environment through the achievement of an economic or social effect from the introduction into investment objects, is described. It is pointed out the importance of forming an investment portfolio within the framework of realization of investment projects in the agricultural sector in accordance with the chosen development strategy. In the research for the future, one should proceed from the assumption that investment resources, together with sound investment policies, ensure the development of the national economy and is one of the factors of its competitiveness.

Література

1. Пересада А.А. Управління інвестиційним процесом [Текст] : монографія / А.А. Пересада. - К. : ЛІбра, 2002. - 472 с.

2. Волчанська Л.В. Економічна сутність інвестицій та інвестиційної привабливості аграрних підприємств / Л.В. Волчанська // Інвестиції та досвід. – 2014. - №23 грудень. – С. 102-107.
3. Черненко Д.С. Підходи до трактування поняття «інвестиції» / Д.С. Черненко // «Молодий вчений». – 2015. – № 10(25) жовтень, частина 2.- С. 98-101.
4. Ярмук О.В. Інтелектуальні послуги як об'єкти інвестицій у інноваційний розвиток / О.В. Ярмук // Економічна теорія та право. – 2015.- № 1 (20).- С. 130-140.
5. Пересада А.А. Фінансові інвестиції [Текст]: підручник / А.А. Пересада, Ю.М. Коваленко. - К. : КНЕУ, 2006. - 728 с.
6. Гераймович В.Л. Удосконалення класифікаційних ознак інвестицій та взаємозв'язок між ними / В.Л. Гераймович // Вісник Академії праці і соціальних відносин Федерації профспілок України. - 2015. - № 1-2. - С. 59-63.
7. Майорова Т.В. Синергетичний підхід у формуванні сучасної парадигми фінансово-кредитного механізму активізації інвестиційного процесу / Т.В. Майорова// Економічний часопис-XXI. – 2014. - №3-4(1). – С. 66-69.
8. Квасницька Р.С. Сучасні підходи до визначення сутності та складових інвестиційних ресурсів / Р.С. Квасницька // «Економічний часопис – XXI». – 2014. - №7-8(1). – С. 73-75.
9. Кожем'якіна М.Ю. Оцінка інвестиційних процесів у тваринництві [Текст] / М. Ю. Кожем'якіна // Економіка АПК. - 2010. - № 9. - С. 60-66.
10. Параконний С.В. Напрями інвестиційного забезпечення розвитку економічного потенціалу підприємства / С.В. Параконний, Л.В. Войшвілло, І.В. Шпанковський // Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля: наук. журнал. – Луганськ, 2011. – № 11(153), ч.1. – С. 51-58.
11. Коденська М.Ю. Мотиваційні чинники інвестиційного забезпечення розвитку аграрно-промислового виробництва / М.Ю. Коденська // Вісник Академії праці і соціальних відносин Федерації профспілок України. – 2013. – № 2. – С. 62-66.
12. Інвестиційна привабливість аграрно-промислового виробництва регіонів України [Саблук П.Т., Кісіля М.І., Коденська М.Ю. та ін.]; за ред. М.І. Кісіля і М.Ю. Коденської. – К.: ННЦ ІАЕ. – 2005. – 478 с.
13. Федоренко В.Г. Інвестиційний менеджмент: [навч. посібник] / В.Г. Федоренко. [2-ге вид. доп.]. – К.: МАУП, 2001. – 280 с.
14. Соколюк К.Ю. Особливості визначення сутності понять «інвестиція» та «інвестиційний ресурс» / К.Ю. Соколюк// Вісник ОНУ ім. І.І. Мечникова. – 2014. – №2/2, т. 19. – С. 178-182.
15. Сириченко Н.С. Економічна сутність і класифікація інвестицій в умовах глобальних трансформацій / Н.С. Сириченко// Науковий вісник Мукачівської державного університету. – 2015. – №2(4), частина 1. – С. 263-269.
16. Ангелко І.В. Основні джерела формування інвестиційних ресурсів підприємства в умовах його розвитку / І.В. Ангелко// «Молодий вчений».- 2015.- №2(17), лютий. – С. 893-897.
17. Куц Л. Інвестиційний процес в ринковій економіці: теоретичний аспект / Л. Куц // Збірник наукових праць. – К: Інститут світової економіки і міжнародних відносин НАН України. – 2002. - №35. – С. 140-145.
18. Бланк І.О. Інвестиційний менеджмент : [навч. посібник] / І.О. Бланк. Н.М. Гуляєва; за ред. А.А. Мазаракі. – К.: КНТЕУ, 2003. – 398 с.
19. Кухта П. Трактатування поняття «інвестиції»: класичний і сучасний підходи / Кухта П. // Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка. – №121-122. – 2011. – 29-33.

Надійшла до редакції 16 серпня 2017 р.